

VENÄJÄN PUOLUEET:

35

PSEUDO-JÄRJESTELMÄSTÄ KOHTI PIRSTOUTUMISTA

Sirke Mäkinen

BRIEFING PAPER 35, 16. kesäkuuta 2009

ULKOPOLIITTINEN INSTITUUTTI
UTRIKESPOLITISKA INSTITUTET
THE FINNISH INSTITUTE OF INTERNATIONAL AFFAIRS

VENÄJÄN PUOLUEET:

PSEUDO-JÄRJESTELMÄSTÄ KOHTI PIRSTOUTUMISTA

Sirke Mäkinen
Tutkija
Ulkopoliittinen instituutti

Briefing Paper 35
16. kesäkuuta 2009

- Venäjän puoluejärjestelmän tärkein toimija on toimeenpanovalta ja presidentinhallinto. Niin kutsuttu vallan puolue, Yhtenäinen Venäjä, on sen pääasiallinen työkalu. Yhtenäinen Venäjä -puolueen tehtävänä on taata toimeenpanovallan esittämien lakiehdotusten hyväksyminen valtiollisessa duumassa. Yhtenäinen Venäjä on kvasi-hallitseva puolue eikä pysty kontrolloimaan toimeenpanovaltaa.
- Valtiollisen duuman poliittiset puolueet eivät ole itsenäisiä poliittisia toimijoita. Osittaisen poikkeuksen muodostaa Venäjän federaation kommunistinen puolue, joka on ainoa oppositiopuolue federaation parlamentissa ja ainoa puolue, jolla on todellinen puolueorganisaatio kaikissa federaation subjekteissa.
- Valtiollisen duuman ulkopuolinen oppositio on toistaiseksi marginaalinen; sitä tukee vain pieni osa väestöstä. Oppositioryhmät tarjoavat toisistaan eroavia käsityksiä Venäjän tulevaisuudesta. Ainoa asia mikä yhdistää oppositiota, on sen järjestelmän vastainen luonne: se vastustaa nykyistä poliittista järjestelmää, vallan vertikaalia.
- Talouskriisin potentiaaliset poliittiset seuraukset tai niiden uhka - destabilisaatio ja eliitin jakaantuminen - Medvedevin esittämä intressi jonkinasteiseen yhteiskunnan liberalisaatioon sekä mahdollisesti vahvistuva poliittinen oppositio, jolla ei ole edustusta duumassa, edellyttävät muutoksia puoluejärjestelmään.
- Jos talouskriisi ei syvene laajaksi poliittiseksi kriisiksi ja Medvedev pysyy presidenttinä, voidaan odottaa maltillista puoluejärjestelmän liberalisaatiota vuoteen 2012 mennessä. Tämä tarkoittaisi pirstoutuneempaa puoluejärjestelmää ja nykyistä useamman puolueen edustusta duumassa. Se vaatisi myös lisää muutoksia puolue- ja vaalilakeihin. Puoluejärjestelmän tulevaisuus on sidottu poliittisen järjestelmän tulevaisuuteen kokonaisuudessaan ja hallitsevalla eliitillä on vakaa aikomus säilyttää valtansa - vaikkakin löyhennettynä - poliittisiin puolueisiin.
- Venäjän ulkopuolisten toimijoiden tulisi säilyttää tai luoda hyvät suhteet mahdollisimman monien venäläisten poliittisten toimijoiden kanssa, niin nykyhallinnolle lojaalien kuin epälojaalienkin toimijoiden kanssa. Merkittävät toimijat tulevassa puoluejärjestelmässä voivat nousta mistä tahansa näistä ryhmistä.

Ulkopoliittinen instituutti
Venäjä alueellisessa ja globaalissa kontekstissa -ohjelma

Kuva: www.kremlin.ru

Vakaus ei ole ollut tyypillistä Venäjän puoluejärjestelmälle: poliittisia puolueita on syntynyt ja kuihtunut pois federaatiotason vaalien välillä, niin poliitikot kuin äänestäjätkin ovat vaihtaneet sitoumuksiaan ja vaali- ja puoluelainsäädäntöä on muutettu. Puoluejärjestelmä on läpikäynyt merkittäviä muutoksia myös 2000-luvulla. Sekä muuttunut poliittinen kulttuuri että Putinin vallan vertikaalin luominen ovat sekä vaatineet että mahdollistaneet toimeenpanovallan voimakkaamman otteen puoluejärjestelmästä. Voimme jopa väittää, että tärkein toimija puoluejärjestelmässä on toimeenpanovalta ja erityisesti presidentinhallinto.

Toimeenpanovallan työkalu parlamentissa on Yhtenäinen Venäjä -puolue, joka on saanut enemmistön valtiollisen duuman paikoista kaksissa viime vaaleissa, vuosina 2003 ja 2007. Tämä on taannut presidentin, presidentinhallinnon tai hallituksen valmisteleminen lakiehdotusten sujuvan hyväksymisprosessin. Talouskasvu ja Vladimir Putinin suosio ovat taanneet kyseisen puoluejärjestelmän olemassaolon osana vallan vertikaalia, mutta nyt talouskriisin vaikutusten ja uuden, retoriikaltaan edeltäjänsä liberaalimman presidentin myötä voidaan odottaa, ja jopa havaita, joitakin merkkejä puoluejärjestelmän liberalisoinnista.

Pseudo-puoluejärjestelmä

Muodollisesti poliittisilla puolueilla on tärkeä rooli Venäjän poliittisessa järjestelmässä, koska valtiollisen duuman edustajat valitaan yksinomaan puoluelistoilta. Jotta puolue voi osallistua federaation parlamentin vaaleihin, sen on hankittava virallinen rekisteröinti, kuten vuonna 2005 muutettu vaalilaki edellyttää. Lisäksi puolueiden on ylitettävä seitsemän prosentin vaalikynnys eivätkä ne enää saa muodostaa vaaliliittoja. Puoluelain (2001) hyväksymisen ja siihen tehtyjen muutosten (2004) jälkeen poliittisella puolueella on tullut olla vähintään 50 000 jäsentä ja osastoja vähintään puolessa nykyisistä 83 federaation subjektitä, jotta se saisi vaaditun rekisteröinnin.

Vaikuttaisikin siltä, että Putinin presidenttikausien aikana tarkoitus on ollut pyyhkiä julkisesta politiikasta kaikki muut kuin toimeenpanovallalle lojailleet poliittiset puolueet. Tämän ovat mahdollistaneet yllämainitut lainsäädännölliset muutokset ja hallinnon puuttuminen itse vaaliprosessiin tavalla, joka on yltänyt byrokraattien mielivallan asteelle. Niinpä tällä hetkellä ainoastaan neljällä puolueella on edustus valtiollisessa duumassa. Näistä kaksi on presidentinhallinnon aloitteesta Putinin presidenttikausien aikana luotuja puolueita: Yhtenäinen Venäjä,

jolla on 315 paikkaa ja itse ilmoittamiensa tietojen mukaan yli kaksi miljoonaa jäsentä sekä Oikeudenmukainen Venäjä, jolla on 38 paikkaa. Kaksi muuta ovat pitkäikäisimpiä venäläisiä puolueita ja ne ovat olleet duumassa vuoden 1993 vaaleista lähtien: Venäjän federaation kommunistinen puolue ja Venäjän liberaalidemokraattinen puolue. Vain toinen näistä kahdesta, kommunistinen puolue, voidaan luokitella oppositiopuolueeksi.

Nykyisen puoluejärjestelmän pääarkkitehtina pidetään presidentinhallinnon apulaisjohtajaa Vladislav Surkovia. Hänen ihanteensa olisi ollut puoluejärjestelmä, jossa olisi vain yksi hallitseva puolue, Yhtenäisen Venäjä, ja lojaalit sateliittipuolueet vasemmalla ja oikealla, Oikeudenmukainen Venäjä ja Oikea asia. Suunnitelmaa ei ole kuitenkaan kokonaan toteutettu. Surkovin järjestelmässä ei olisi ollut tarvetta muille puolueille kuten kommunistinen puolue tai liberaalidemokraattinen puolue. Kreml ja nämä puolueet johtajineen (Gennadi Zjuganov ja Vladimir Zhirinovski) ovat kuitenkin löytäneet oikean tavan sopia asioista. Nämä puolueet ovat tienneet mitä päätöksiä ja henkilöitä voi kritisoida ja mitä ei.

Ei ole tietenkään mikään yllätys, että presidentinhallinnon aloitteesta luodut puolueet eivät ole itsenäisiä poliittisia toimijoita niin, että niiden puolueorganisaatiot tekisivät päätöksiään itsenäisesti. Sen sijaan on vallalla uskomus, että heidän agendaansa ja äänestyskäyttäytymistään ohjataan, ellei jopa kontrolloida, ylhäältä päin – presidentinhallinnosta ja osittain alueilla kuvernöörin toimistoista. Parlamentaarinen enemmistö ei siis kontrolloi toimeenpanovaltaa, vaan päinvastoin: toimeenpanovalta kontrolloi lainsäädäntövaltaa Yhtenäisen Venäjän avulla. Yhtenäisen Venäjä ei selviytyisi ilman toimeenpanovallan apua, koska sillä ei ole itsenäistä auktoriteettiä yhteiskunnassa, vaan sen vaalimenestys on perustunut Putinin suosioon ja talouskasvuun – puhumattakaan sitä suosivista lakimuutoksista ja sitä avittavista hallinnon toimista. Tässä paperissa ei ole mahdollista mennä syvemmälle Yhtenäisen Venäjän vaalimenestyksen selittämisessä, esimerkiksi ottamalla huomioon demokraattisen tradition puute Venäjällä.

Täten niin kutsuttu vallan puolue, Yhtenäisen Venäjä, ei ole vallassa oleva puolue tai hallitseva puolue itsessään. Parhaimmillaan se tarjoaa paikan neuvotella hallitsevan eliitin erilaisten intressien välillä. Koska toimeenpanovalta kontrolloi puoluejärjestelmää ja koska poliittisten puolueiden välillä ei ole todellis-

ta vapaata kilpailua, Venäjän puoluejärjestelmä tulisi luokitella pseudo-puoluejärjestelmäksi.

Talouskriisin, Medvedevin ja opposition rooli puoluejärjestelmän kehityksessä

Vaikka Venäjän puoluejärjestelmän, tai yleensä poliittisen järjestelmän kehitystä on hyvin vaikea ennustaa, voidaan silti väittää, että Venäjä tulee mitä todennäköisimmin näkemään nykyisen puoluejärjestelmän maltillisen liberalisoinnin vuoteen 2012 mennessä. Muiden tekijöiden ohella tapahtumiin tulevat vaikuttamaan talouskriisi ja sen sosiaaliset ja poliittiset seuraukset, presidentti Medvedevin näkemykset ja poliittisen opposition vahvuus.

Talouskriisi ja poliittiset seuraukset

Talouskriisi vaikeuttaa kaiken jatkamista tismalleen ennallaan. Tietenkin paljon riippuu siitä, kuinka kauan kriisi kestää ja kuinka menestyksekkäitä hallituksen toimet ovat sen seurausten tasoittamisessa. Merkittävää on myös se, kuinka laajasti ja voimakkaasti kriisin vaikutukset koskettavat Venäjän yhteiskuntaa. Sillä on jo ollut vaikutuksensa keskiluokkaan, esim. kasvava työttömyys ja ruplan tosiasiallinen devalvoituminen. Poliittisia seurauksia mietittäessä meidän tulee painottaa enemmän kriisin seurauksia eliittiin (laajasti ymmärrettynä), koska ainakin osa eliitistä on yhteiskunnallisesti aktiivisempaa kuin keskiluokka.

Toistaiseksi olemme nähneet vain muutamia kriisistä johtuvia julkisia mielenosoituksia. Venäjän Kaukoidässä on ollut mielenosoituksia liittyen tuontiautojen verojen kiristykseen. Lisäksi on nähty tavanomaisia Venäjän federaation kommunistipuolueen, Toisen Venäjän tai Solidaarisuus-liikkeen järjestämiä kokoontumisia. Yhtenäisen Venäjä on myös pyrkinyt mobilisoimaan ihmisiä hallituksen toimien tueksi. Kriisi ei ole juuri vaikuttanut Medvedevin tai Putinin suosioon. Kuitenkin Levada-keskuksen kyselyiden mukaan vain 43% venäläisistä on tyytyväisiä maan kehityksen suuntaan, verrattuna 59%:iin vielä vuosi sitten. Lisäksi tällä hetkellä julkisuudessa keskustellaan oletetusta eliitin ja kansalaisten välisestä yhteiskuntasopimuksesta, jonka mukaan venäläiset olisivat Putinin presidenttityden aikana luopuneet osasta poliittisia oikeuksiaan vastineeksi paremmasta elintasosta ja talouskasvusta. Nyt väitetään, että kriisin seurauksena tämä sopimus tulee väistämättä purkautumaan.

Solidaarisuus-liikkeen mielenosoitus

Kuva: Evgeniya Maslova

On syytä mainita, että tällaisen sopimuksen olemassaolo ei olisi vain Venäjälle ominaista. Ylipäänsä paternalistisissa poliittisissa kulttuureissa voidaan nähdä samankaltaisia kehityskulkuja: oikeuksista luopumista turvallisuuden, taloudellisen hyvinvoinnin tms. vuoksi. Presidentti Dmitri Medvedev ja presidentinhallinnon apulaisjohtaja Vladislav Surkov ovat kiistäneet kyseisenlaisen sopimuksen olemassaolon. Taloudellista hyvinvointia ja poliittisia oikeuksia ei ole asetettu vastakkain; demokratiaa ei voi korvata taloudellisella hyvinvoinnilla tai päinvastoin. Joka tapauksessa voimme olettaa, että kriisi on saattanut aiheuttaa eri yhteiskuntaryhmissä, myös keskiluokassa alustavia vaatimuksia intressien edustuksesta duumassa.

Vaikka Yhtenäinen Venäjä onnistui saamaan enemmistön paikoista useimmissa alueellisissa tai paikallisissa parlamenteissa 1.3.2009 vaaleissa, se menetti keskimäärin 10% äänisaaliistaan verrattuna edellisiin vaaleihin. Jotkut Yhtenäisen Venäjän jäsenistä olivat myös sitoutumattomina ehdokkaina ja täten piilottivat puoluesidonnaisuutensa. Äänestäjät osoittivat tyytymättömyyttään Yhtenäiseen Venäjään äänestämällä kommunistipuoluetta, vaikkeivat olisikaan sinänsä kannattaneet kommunisteja. Kommunistinen puolue sai 50–100% enemmän ääniä ja muut puolueet, kuten Oikeudenmukainen Venäjä ja Venäjän patriootit, kasvattivat myös ääniosuuttaan. Kommunistinen puolue edusti ainoaa tarjolla olevaa oppositiovaihtoehtoa. Näin tapahtui Tverissä, missä kommunistipuolue voitti Tverin kaupunginvaltuuston vaalit. Tätä voidaan pitää ensimmäisenä todisteena hallitsevan eliitin kyvyttömyydestä hallita järjestelmää täydellisesti. Vaalikampanjan aikana

nähtiin konflikteja myös Yhtenäisen Venäjän sisällä, esimerkiksi Murmanskissa kuvernöörin ja paikallisen puolueosaston välillä ja kuvernöörin oli lopulta erottava.

Hallitsevan eliitin tai heidän työvälineensä parlamentissa, Yhtenäisen Venäjän, on täytynyt varautua siihen mahdollisuuteen, että tyytymättömyys ja ideoiden välinen kilpailu kasvaa. Se on nyt kulluttanut enemmän avoimuutta ja keskustelua mihin se ei ole ollut valmis aiemmin. Yhtenäinen Venäjä ei ole esimerkiksi osallistunut televisiokeskusteluihin vaalikampanjoiden aikana. Lisäksi Yhtenäinen Venäjä on muuttanut asennettaan ideologiaa kohtaan, ideologiset debatit eivät ole aiemmin olleet 'in'. Ennen kriisiä Yhtenäinen Venäjä oli oikeissa hyväksyä sosiaalikonservatismien ideologiakseen. Talouskriisin tuoma epävarmuus sai heidät kuitenkin muodostamaan kolme erilaista keskustelukerhoa: liberaalikonservatiivisen, sosiaalikonservatiivisen ja valtiopatriottisen keskustelukerhon. Yhtenäinen Venäjä voi viitata mihin tahansa näistä kolmesta ideologiselta pohjaltaan erilaisesta keskustelukerhosta riippuen siitä, miten hallituksen politiikka muuttuu suhteessa talouskriisiin. Tällä hetkellä Yhtenäinen Venäjä ei voi sitoa itseään mihinkään yhteen ideologiaan, mutta sen tulee tarjota kaikki mahdolliset vaihtoehdot ja viedä tila mahdollisilta kilpailijoilta.

Jo ennen kriisiä, keväällä 2008, Venäjän eliiteille suunnattu Nikkolo M -konsulttikeskuksen tekemä kysely osoitti, ettei enemmistö Venäjän eliiteistä ollut tyytyväinen vallan vertikaaliin, vaan vaati vapaita vaaleja, kilpailua taloudessa ja politiikassa ja täten myös puoluejärjestelmän muuttamista. Eliitillä

ei Nikkolo M:n kyselyssä tarkoiteta suppeaa hallitseva eliittiä vaan laajempaa eliittiä, mukaan lukien lainvalvonta, oikeuslaitos, liike-elämä, terveydenhuolto, tiede ja koulutus, tiedotusvälineet sekä toimijoita valtionhallinnosta. Voidaan olettaa, että talouskriisi entisestään lisää tyytymättömyyttä vallan vertikaaliin ja luo eliitinsisäisiä konflikteja. Eliitin mielipiteiden eroavuudet heijastuvat myös Yhtenäisessä Venäjässä. Yhtenäisen Venäjän poliitikot ilmaisivat ristiriitaisia näkemyksiä maan tulevaisuudesta esimerkiksi Strategia-2020 -foorumissa (hallituksen kehitysstrategia maalle vuoteen 2020 mennessä) huhtikuussa 2009.

Medvedev ja ”vapaus”-retoriikka

Presidentti Medvedevin ja pääministeri Putinin välisellä vallan jaolla tulevaisuudessa on merkittävä vaikutus puoluejärjestelmän tulevaisuuteen. Vaikka Venäjän perustuslain mukaan presidentillä on ylin valta suhteessa pääministeriin ja Venäjän järjestelmä on super-presidenttivaltainen, analyytikot ovat väittäneet, että käytännössä pääministeri Putin pitää valtaa itsellään, jopa ulkopoliitikassa. Vaikka Medvedevistä tulisikin itsenäinen poliittinen toimija, se ei takaa poliittisen järjestelmän liberalisaatiota, koska tämä saattaisi tarkoittaa loppua vallan vertikaalille ja nykyisille johtajille.

Puoluejärjestelmän vaatimaton – joidenkin mukaan vain pinnallinen – mukauttaminen on kuitenkin jo aloitettu. Vuotuisessa puheessaan federaatiokokoukselle marraskuussa 2008 Medvedev ehdotti pieniä muutoksia puolue- ja vaalilakiin, ja nämä muutokset on nyt hyväksytty duumassa ja federaationeuvostossa. Puolueen jäsenmäärävaatimus laskee 50 000:sta 40 000:een ja puolueet, jotka saavat 5–7% äänistä, voivat saada yhden tai kaksi edustajaansa duumaan. Medvedev on halunnut korostaa sitä, että on aivan normaalia, että vaaleja, puolueita ja järjestöjä koskevaa lainsäädäntöä muutetaan ajoittain. Hän nosti tämän esiin esimerkiksi oppositiolehti *Novaja Gazetalle* antamassaan haastattelussa huhtikuussa 2009. Tämän haastattelun antamista on itsessään pidetty merkinä Venäjän presidentin demokraattisesta ja liberaalista ajattelusta, mutta se voidaan tulkita myös lepyttelynä niille kotimaisille ja ulkomaisille tahoille, jotka ovat arvostelleet Venäjän demokratiaa.

Huomionarvoista on myös se, että presidentti Medvedev sanoo pyrkivänsä ottamaan tavaksi säännölliset tapaamiset eri puolueiden edustajien kanssa. Tapaamisia on jo järjestetty tietenkin Yhtenäisen Venäjän, mutta myös Oikeudenmukaisen Venäjän,

Venäjän federaation kommunistisen puolueen ja Liberaalidemokraattisen puolueen kanssa. Toukokuun 2009 tapaamisissa Medvedev on viittannut siihen, että 7%:n äänikynnystä saatettaisiin laskea ja puhunut sen puolesta, että kaikkien puolueiden tulisi osallistua television vaalikeskusteluihin. Merkinä liberaalimmasta suhtautumisesta vaaleihin pidettiin myös pormestarinvaaleja Sotshissa, joka isännöi talviolympialaisia vuonna 2014. Vaikka Yhtenäisen Venäjän ehdokas voitti ja hallinto teki kaikkensa häiritäkseen muiden ehdokkaiden kampanjointia, opposition ehdokkaan Boris Nemtsovin Solidaarisuus-liikkeestä annettiin olla ehdokkaana.

Sen lisäksi, että presidentti Medvedev harjoittaa ”vapaudelle ystävällismielistä” retoriikkaa, hänen ympärillään on neuvonantajia, jotka vaativat mm. pluralistisempaa järjestelmää. Esimerkiksi *Nykykehityksen instituutin* tilaamassa raportissa analyytikot esittävät, ettei innovatiivista taloutta ja poliittista vakautta voida saavuttaa tai säilyttää ilman ideoiden ja toimijoiden välistä vapaata kilpailua eli esimerkiksi ilman puoluejärjestelmän liberalisointia. Presidentti Medvedev on instituutin hallituksen puheenjohtaja.

Voidaan kuitenkin kysyä, onko hallitseva järjestelmä kokonaisuudessaan valmis menettämään täyden kontrollinsa puoluejärjestelmästä ja vaaliprosessista, koska tämä avaisi mahdollisuuksia oppositiolle. Jotain odottamatonta saattaa tapahtua. Lisäksi voidaan kysyä, onko mahdollista liberalisoida vain tiettyyn rajaan asti, vai onko niin että liberalisointi johtaa yhä laajempaan liberalisointiin myös muilla elämän alueilla, ja tämä puolestaan väistämättä nykyisen poliittisen järjestelmän romahtamiseen.

Oppositio – onko liian monia ryhmiä suljettu (julkisen) politiikan ulkopuolelle?

Toistaiseksi se, että osa väestöstä on suljettu politiikan ulkopuolelle, ei ole johtanut suureen tyytymättömyyteen – poliittista apatiaa lukuun ottamatta – tai suurempiin vaatimuksiin todellisesta intressien edustuksesta. Kuitenkin Venäjällä on olemassa poliittinen oppositio. Ainoan duumassa edustettuna olevan oppositiopuolueen, kommunistien lisäksi Venäjällä on useita pieniä ryhmiä, niiden joukossa puolueita ja erilaisia liikkeitä. Niitä on sekä ideologisen vektorin vasemmalla että oikealla laidalla, mukaan lukien ääri liikkeitä kuten äärioikeistolainen *Laitonta siirtolaisuutta vastustava liike*, joka vaatii Venäjää venäläisille. Kaikkia näitä ryhmiä yhdistää vallanpitäjien ja vallan vertikaalin vastustus,

joten ne edustavat järjestelmän vastaista eli systeemistä oppositiota. Yleisesti on oltu sitä mieltä, ettei näillä ryhmillä ole paljon kannatusta tai auktoriteettia kansan parissa, osittain joidenkin oppositioryhmiä ääriaineksien vuoksi. Tämän perusteella ei olisi kovin todennäköistä, että oppositioryhmit pestyisivät korvaamaan nykyisiä puolueita tai olisivat liikkeelle panevana voimana nykyisen järjestelmän korvaamisessa, vaikkei tätä voi sulkea poiskaan. Lisäksi kun viittaamme mielipidetiedusteluihin poliittisten ryhmien suosiosta, on myös pidettävä mielessä, että suurin osa venäläisistä saa informaatiossa valtio-omisteisilta tai valtion kontrolloimilta televisio-kanavilta. Maanlaajuisesti vain noin 20 prosenttia käyttää säännöllisesti Internetiä, joka tarjoaisi vaihtoehtoisia tiedon lähteitä.

Oppositioon kuuluu ryhmiä, joilla ei ole virallista puolerekisteröintiä tai jotka eivät edes pyri siihen, kuten Garri Kasparovin *Yhtenäinen kansalaisrintama*, ex-pääministeri Mihail Kasjanovin *Kansademokraattinen puolue* ja Eduard Limonovin kielletty *Kansallibolshevistinen puolue*. Oppositiossa on myös rekisteröityjä puolueita kuten *Venäjän yhdistynyt demokraattinen puolue Jabloko*. Vuodesta 2006 lähtien on ollut olemassa myös sateenkaarijärjestö nimeltään *Toinen Venäjä*, joka on järjestänyt ns. toisinaajattelijoiden marsseja. Lisäksi opposition demokraattinen osa on mobilisoinut itsensä *Solidaarisuus*-nimen alle vuoden 2008 lopulla. Järjestelmän vastainen oppositio on myös muodostanut vaihtoehtoisen parlamentin, niin kutsutun *Venäjän federaation kansallisen kokouksen*, joka vaatii mm. hallituksen eroa ja parlamentin hajottamista.

Jos oppositio voimistuu, valtaapitävät saattavat antaa jonkin verran tilaa joillekin sen edustajille estääseen sen radikalisoitumisen. Jos nykyinen johto ei käy dialogia oppositioimijoiden kanssa tämä saattaa johtaa epätoivottuun poliittisen epävarmuuteen. Esimerkiksi nyt opposition edustajat väittävät, että hallinto käyttää väkivaltaa ja sen uhkaa oppositiota vastaan. Muun muassa kommunistipuolue on syyttänyt kuvernöörejä ja paikallisia Yhtenäisen Venäjän edustajia aggressiosta kommunisteja vastaan vapun mielenosoituksissa.

Puoluejärjestelmän maltillinen liberalisointi

Ellei talouskriisi muutu vakavaksi poliittiseksi kriisiksi ja Medvedev pysyy presidenttinä, nykyisen

puoluejärjestelmän puolueineen voidaan odottaa säilyvän seuraavan parin vuoden ajan. Puoluejärjestelmän asteittainen maltillinen liberalisointi tulee myös jatkumaan. Tämä tarkoittaisi jälleen muutoksia puolue- ja vaalilainsäädäntöön niin, että useammilla puolueilla olisi mahdollisuus rekisteröityä ja kilpailla parlamenttipaikoista. Tulevaisuudelta voidaan siis odottaa kilpailua eri ideoiden välillä ja laajempaa julkista keskustelua. Seuraavat duuman vaalit ovat edessä vuonna 2011. Niiden jälkeen, tai ainakin 2016 vaalien jälkeen, Venäjällä voisi olla nykyistä pirstoutuneempi duuma, jossa olisi edustettuna joitakin pienempiäkin puolueita.

On erittäin vaikea ennustaa, millä poliittisilla puolueilla on merkitystä tulevaisuuden puoluejärjestelmässä. On mahdollista, ettei mikään nykyisistä puolueista selviydy. Selviytyäkseen niiden on uudistuttava. Tämä koskee myös nykyistä kommunistipuoluetta, jonka on houkuteltava myös nuorempaa äänestäjäkuntaa. Kuitenkin kommunistipuolue on yksi niistä, joilla on jotain tulevaisuuden potentiaalia, joko sosiaalidemokraattisemmassa tai nationalistisemmassa muodossa. Järjestelmä, jossa on enemmän kilpailua, saattaisi merkitä loppua myös Yhtenäiselle Venäjälle, mutta osa Yhtenäisen Venäjän ja Oikeudenmukaisen Venäjän poliitikoista saattaa toimia uuden vallan puolueen perustana. Se olisi keskustaoikeistopuolue pikemminkin kuin vasemmistopuolue. On myös mahdollista, että Yhtenäinen Venäjä muuttuu normaalimmaksi poliittiseksi puolueeksi.

Jos luotetaan venäläisten poliittisia kantoja selvittäviin kyselyihin, kysyntää olisi vasemmistopuolueen lisäksi nationalistipuolueelle kuten myös jonkinlaiselle keskiluokan 'keskustapuolueelle' (kansalliskonservatiivinen, sosiaalidemokraattinen, tai maltillisen liberaali) ja pienemmälle liberaalipuolueelle.

Vaihtoehtoisia skenaarioita puoluejärjestelmän liberalisoinnin asemesta on myös olemassa: niiden mukaan minkäänlaista liberalisointia ei tapahdu. Yhden vaihtoehdon mukaan voidaan olettaa, että status quo jatkuu useita vuosia joko siksi, että valtio onnistuu pitämään niin kansalaiset kuin eliititkin tyytyväisiä, eikä laajempia pluralismisvaatimuksia ilmene, tai koska Putin säilyttää valtansa, eikä hänen tai hänen lähipiirinsä etujen mukaista ole tehdä mitään muutoksia puoluejärjestelmäänsä.

Toisen vaihtoehdon mukaan voidaan aiempien kokemusten perusteella väittää, ettei nykyistä puo-

luejärjestelmää voi muuttaa, ellei koko poliittinen järjestelmä muutu. Nykyinen järjestelmä – vallan vertikaali – ja nykyinen pseudo-puoluejärjestelmä kulkevat käsi kädessä, ja ellei nykyistä poliittista järjestelmää korvaa jokin toinen järjestelmä, ei mikään muutu myöskään puoluejärjestelmässä. Tämän logiikan mukaan emme voi sulkea pois sitäkään mahdollisuutta, että koko puoluejärjestelmä romahtaa vallan vertikaalin romahtamisen myötä. Vallan vertikaalin romahtamista ei voida myöskään täysin sulkea pois.

Venäjän puoluejärjestelmän ja poliittisten puolueiden yllä kuvatuista piirteistä huolimatta on kuitenkin erittäin suositeltavaa pitää yhteyttä eri poliittisiin puolueisiin, järjestöihin ja liikkeisiin, niin nykyhallinnolle lojaaleihin kuin epälojaaleihinkin toimijoihin. Tulevaisuudessa näistä ryhmistä voi nousta federaatiotason politiikkaan merkittäviä poliittisia toimijoita, varsinkin jos pitkällä aikavälillä puolueiden tai parlamentin asema tulee vahvistumaan.

Tämä paperi perustuu asiantuntija-arvioihin (tiedotusvälineissä painetut lähteet ja henkilökohtaiset haastattelut) johtavilta venäläisiltä tutkimusinstituuteiltakuten INDEM-säätiö, Poliittisenteknologian keskus, Moskovian Carnegie-keskus, presidentin ja presidentinhallinnon sekä eri puolueiden poliitikkojen julkisiin lausuntoihin, Levada-keskuksen, Julkisen mielipiteen säätiön (FOM) sekä VTsIOMin julkaisemiin mielipidetiedusteluihin sekä eri tiedotusvälineiden uutismateriaaleihin.

Esimerkkejä painetuista lähteistä

Afanasjev, Mihail. *Rossiiskaja elita: zapros na novyi kurs*. Fond ”Liberalnaja missija”. Moskva. 2009.

Institut Sovremennogo Razvitija. *Demokratija: Razvitie rossijskoi modeli*. Moskva. Ekoninform. 2008.

Korgunjuk, Juri. Vertikalnyi tupik. *Partiinaja i okolopartiinaja zhizn Rossii letom-osenju 2008 g.* 19.12.2008. Julkaistu sivuilla www.partinform.ru/colon.htm

Makarenko, Boris. *Vozmozhno li v Rossii modernizatsija?*, *Pro et Contra*. Sentjabr – dekabr 2008. 33–47.

Medvedev, Dmitri. Intervju ”Novoi gazete”. Julkaistu sivuilla www.kremlin.ru 15.4.2009.

Medvedev, Dmitri. *Poslanie Federalnomu Sobraniju Rossijskoi Federatsii*. Julkaistu sivuilla www.kremlin.ru 5.11.2008

Rjabov, Andrei. Politolog Andrei Rjabov: *gde kriziz orkryvaet ”okno vozmozhnostei”*. Haastattelu Radio Svobodassa 16.3.2009. Julkaistu sivuilla www.carnegie.ru

White, Stephen and McAllister, Ian. “It’s the economy, comrade!” Parties and voters in the 2007 Russian Duma election, *Europe-Asia Studies* 60:6 (August 2008), 931–957.

Sirke Mäkinen

Tutkija

Ulkopoliittinen instituutti

ISBN 978-951-769-229-8

ISSN 1795-8059

Kansikuva: Dmitry Azovtsev

Taitto: Mari Pakarinen / Juvenes Print

Ulkopoliittinen instituutti 2009

www.upi-fia.fi